Viite: Tarkastusvaliokunta tiistai 5.4.2022

Asiantuntijapyyntö/ O 41/2020 Nuorten syrjäytyminen

Asia: Nuorten syrjäytymisen ehkäisyn palvelujärjestelmän toimivuus ja palveluiden vaikuttavuus

Lausunto

Kiitän mahdollisuudesta antaa asiantuntija-arvioni yllä mainituista valiokunnan tilaamasta tutkimuksesta.

Nuorten syrjäytyminen on tutkituimpia ja keskusteluttavimpia yhteiskunnallisia teemoja viime vuosina Suomessa. Vuonna 2013 ilmestyi eduskunnan tarkastusvaliokunnan edellinen tutkimus Nuorten syrjäytyminen – tietoa, toimintaa ja tuloksia? (Notkola ym. 2013). Valtiontalouden tarkastusviraston toiminnantarkastuskertomus vuodelta 2007 keskittyi myös syrjäytymisen ehkäisyyn (VTV 2007). Mainittujen tarkasteluiden motivaationa on ollut paitsi halu vähentää syrjäytymiseen liittyvää inhimillistä kärsimystä myös keventää yhteiskunnan maksutaakkaa. Hillin ja kumppaneiden (2017) arvion mukaan ilman toisen asteen tutkintoa jääneestä nuoresta koituu yhteiskunnalle vähintään 370 000 euron menetykset ilman muita syrjäytymisestä koituvia kustannuksia. Valtiontaloudentarkastusvirasto (VTV 2007) arvioi puolestaan, että koko 40 vuoden työuran ajan kestävä syrjäytyminen pienentää kansantuloa 700 000 euroa ja rasittaa julkista taloutta 430 000 eurolla.

<u>Ehkäisevien palveluiden rooli</u>

Eduskunnalle laaditun tutkimuksen (Leskelä ym. 2022) tavoitteena oli
1. selvittää syrjäytymistä ehkäiseviä palvelu- ja etuusrakenteita sekä palveluntuottajien välistä yhteistyötä
2. selvittää nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn käytettyjä resursseja ja niiden kohdentumista sekä
3. analysoida syrjäytymisen ehkäisyyn käytettyjen julkisten varojen vaikutuksia.

Syrjäytymisen määrittely on vaikeaa ja siihen sisältyy leimaamisen riski. Sosiaali- ja terveysministeriön mukaan syrjäytyminen kuvaa nykyaikaisia yhteiskunnallisen huono-osaisuuden muotoja (STM 2022). Syrjäytymisen ehkäisyä on myös vaikea mitata. Nyt tarkastelun kohteena olevassa raportissa nuorten syrjäytymisen ehkäisyn rahavirtojen kuvauksen lähtökohtana oli niin kutsuttu

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Yhteiskuntapolitiikka/Valtiotieteellinen tiedekunta, PL 16 (Unioninkatu 37), 00014 Helsingin yliopisto www.helsinki.fi/yhteiskuntapolitiikka/
Samhällspolitik/Statsvetenskapliga fakultetet , PB 16 (Unionsgatan 10), FI-00014 Helsingfors universitet
Social and Public Policy/Faculty of Social Research, P.O. Box 16 (Unioninkatu 37), FI-00014 University of Helsinki

liikennevalomalli, jossa nuoriin kohdennettuja suoria ja epäsuoria rahavirtoja jäsennettiin palvelutyypeittäin liikennevalojaottelun mukaisesti ”ehkäiseviin” (vihreä), ”tukeviin” (keltainen) ja ”korjaaviin” (punainen) palveluihin (Leskelä ym. 2022). Syrjäytymisen ehkäisyn näkökulmasta voi olla ristiriitaista ottaa tarkasteluun myös korjaavat palvelut. Syrjäytymisen ehkäisyn tavoite on vähentää juuri näiden kalliiden palveluiden tarvetta.

Vertailevasta näkökulmasta koko väestöön kohdistuvat toimet ovat kaikkein tehokkaimpia syrjäytymisen ehkäisyssä kuten myös kaikessa muussa terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä. Pohjoismainen universalismi eli samojen palveluiden – neuvoloiden, päiväkotien, koulujen, asuinalueiden – tarjoaminen kaikille (tai ainakin mahdollisimman monille) on tehnyt Pohjoismaista maailman parhaita paikkoja myös lapsille ja nuorille (Unicef 2021). Kypsissä hyvinvointivaltioissa olemme pakotettuja ottamaan pieniä askelia. Meillä on jo peruskoulu, julkinen terveydenhuolto, työttömyysturva jne. Vastaavia suuria uudistuksia ei voi enää toteuttaa (oppivelvollisuuden pidentäminen voi toki olla merkittävä asia). Tarvitsemme niitä varten tarkempia tietoja siitä, mikä auttaa poistamaan melko pienen ryhmän pahoinvointia suuren hyvinvoinnin keskellä.

Pienituloisuuden vaikutus

Nykyisillä kvanttiaineistoilla ja tilastomenetelmillä meidän on melko helppo löytää väestöryhmien eroja valituissa lopputulemissa eli yhteyksiä. Yksi vahvimmista yhteyksistä liittyy lapsuuden perheen tulotasoon ja nuorten syrjäytymiseen. Syrjäytyneet nuoret tulevat köyhistä perheistä (esim. Ristikari 2016).

Havainnot lapsuuden perheen sosioekonomisen aseman ja nuorten pahoinvoinnin yhteydestä ovat saaneet myös teoreettisia tulkintoja. Richard Wilkinsonin ja Kate Pickettin (2009) esittämän stressiteorian mukaan suuret tuloerot lisäävät kaikenlaista pahoinvointia: ne tulevat ”ihon alle” johtaen ihmisten väliseen vertailuun, epäonnistumisen kokemukseen ja vastustuskyvyn heikkenemiseen. Toksisen stressin teorian mukaan lapsuuden vaikeat kokemukset – mukaan lukien taloudellinen niukkuus – vahingoittaa lasten aivojen kehitystä, mikä näkyisi myöhempinä ongelmina (esim. Shonkoff ym. 2012). Stressiteorian mukaan tulonsiirtojen kohdentaminen pienituloisille lapsiperheille voisi ehkäistä syrjäytymistä.

On tärkeää huomata, että empiiriset havainnot ja niiden pohjalta syntyneet teoriat nojaavat lähes yksinomaan tilastollisten yhteyksien olemassaoloon (esim. Wilkinson ja Pickett 2009). Epidemiologissa tutkimuksissa on usein vaikeaa ottaa huomioon nyt tutkittuihin ilmiöihin liittyviä olennaisia perhetekijöitä, kuten geneettisiä riskejä ja lapsuuden ympäristöä.

International Journal of Epidemiology -lehdessä julkaisuissa tutkimuksessamme halusimme selvittää lapsuudessa mitatun tulotason ja nuoruudessa koettujen vakavien ongelmien syy-yhteyksiä Suomessa (Sariaslan ym. 2021). Tutkimuksen päätulos oli, ettei lapsuuden ajan tulotaso ole syy-yhteydessä psykiatrisen sairastavuuteen, päihdeongelmiin ja väkivaltarikollisuuteen nuorena aikuisena Suomessa. Tulostemme mukaan ei ole varmaa (muttei mahdotonta), että perheiden tulotason nostaminen vähentäisi nuorten psykiatrista sairastavuutta, päihdeongelmia tai väkivaltarikollisuutta. Tutkimuksemme perusteella yksinkertainen keino – lapsiperheiden tulojen nostaminen – ei välttämättä auta vähentämään nuorten aikuisten psykiatrista sairastavuutta, päihdeongelmia ja väkivaltarikollisuutta.

Tulonsiirtoja vai palveluita

Vaikka psykiatrisen sairastavuuden, päihdeongelmien ja väkivaltarikollisuuden ja tulotason välillä ei olisikaan syy-yhteyttä, tiedämme tämänkin tutkimuksen perusteella mainittujen ongelmien kasautuvan pienituloisiin perheisiin. Toisin sanoen tulotaso auttaa tunnistamaan riskiryhmiä. Mainittuihin ongelmiin ei kuitenkaan tutkimuksemme perusteella voida tehokkaasti puuttua vain tuloja lisäämällä. Tuloksemme viittaisi siihen, että yhteiskuntapolitiikassa tarvitaan syrjäytymisen ehkäisemiseksi tulotasoa nostavien toimien sijaan tai ainakin niiden ohella palveluita, joiden vaikuttavuus on todennettu luotettavilla syy-seuraus -suhteita valottavilla tutkimuksilla. Tarkastusvaliokunnalle laaditussa tutkimuksessa ei pystytty osoittamaan yhteyttä syrjäytymisen ehkäisyn palveluihin käytetyn rahamäärän ja kunnassa vallitsevan nuorten tilanteen välillä (Leskelä ym. 2022). Tulosten mukaan mikään yksittäinen palvelu ei selitä nuorten syrjäytymistä, vaan pikemminkin palveluketjut ja toimijoiden yhteistyö ovat avainasemassa.

Paremman puutteessa yhteiskuntatieteellinen teoriamuodostus ja politiikkasuositukset ovat nojanneet suurelta osin ilmiöiden välisiä suhteita koskeviin havaintoihin, joiden syy-yhteys on enemmän tai vähemmän epäselvä. Pahoinvoinnin ja yhteiskunnallisten ilmiöiden välisten syy-yhteyksien osoittaminen vaatii paljon tutkimusasetelmilta, aineistoilta ja menetelmiltä. Satunnaistettujen kokeiden järjestäminen on kallista, joskus jopa epäeettistä. Luonnollisten koeasetelmien rakentaminen on vaativaa (Ilmakunnas 2022). Monesti tyydytään vain siihen, että malleihin otetaan mukaan kontrollimuuttujia. Yhteyksien selittämisestä puuttuu yleensä suuri joukko havaitsemattomia tekijöitä. Toisinaan regressiomallit voivat kuitenkin tuottaa luotettavampaa näyttöä kuin keinotekoiset yritykset ”todellisen” kausaliteetin osoittamiseksi (esim. VanderWeele 2021). Puutteellisiin tutkimusasetelmiin perustuvien politiikkasuositusten ongelmallisuus korostuu Suomen kaltaisissa niin kutsutuissa kypsissä hyvinvointivaltioissa, joissa on jo otettu hyvinvointivaltion jättiharppaukset (Baron 2018).

Vaikuttavat keinot

Samalla voi perustellusti kysyä, johtaako yhden juurisyyn etsiminen kuitenkin tutkimusta ja politiikkaa harhaan. Lasten ja nuorten pahoinvoinnin taustalla on usein monia toisiinsa kytkeytyviä ja toisiaan vahvistavia ongelmia, esimerkiksi vanhempien vakava psyykkinen tai somaattinen sairaus, kuolema, ero, kiusaaminen koulussa tai harrastuksessa (esim. Ristikari ym. 2016). Samaan aikaan lasten ja nuorten elämässä voivat vaikuttaa monet suojaavat tekijät, esimerkiksi pärjäämistä tukevat isovanhemmat, mielekäs harrastus, luotettava ystävä. Yhden juurisyyn näennäinen eristäminen ja sen poistaminen tai sen vaikutuksen lieventäminen ei välttämättä tuota odotettuja tuloksia, koska lapsia ja nuoria kuormittavat ketjut ovat niin monimutkaisia ja vaikeasti ennustettavia. Tiedämme myös, että lapsuuden kuormittuvien tekijöiden kasautuminen lisää ongelmia nuoruudessa todistaen eräänlaisesta ”annos-vaste” -suhteesta (esim. Ristikari ym. 2016).

Juurisyiden etsimistä tärkeämpää onkin selvittää kausaliteettia toisesta suunnasta eli arvioida, mitkä syrjäytymisen ehkäisytoimet ovat kustannusvaikuttavia. Poliittisessa keskustelussa esitetään usein tulonsiirtojen korottamisen lisäksi laajoja palveluiden resurssilisäyksiä nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten määrän trendinomainen lisääntyminen on selkein esimerkki nuorten syrjäytymisestä Suomessa. Yhtenä keinona kierteen katkaisemiseksi vuoden 2022 alussa tuli voimaan lastensuojelulain muutos, jonka mukaan lastensuojelun sosiaalityön vähimmäishenkilöstömitoitus tulee voimaan vuoden 2022 alussa ja

kiristyy asteittain: yhdellä lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä saa olla asiakkaana enintään 35 lasta vuosina 2022 ja 2023 ja enintään 30 lasta vuodesta 2024 alkaen (STM 2021). On epäselvää, miten hyvin tämänkaltainen resurssilisäys ehkäisee nuorten syrjäytymistä.

Syrjäytymisen ehkäisy voidaan ymmärtää myös sellaisiksi toimiksi, joilla jo riskissä olevien tilannetta pyritään korjaamaan tai ainakin pysäyttämään syrjäytymiskierre. Tällöin kyse on pienistä askelista eli kohdennetuista interventioista. Näitä ovat esimerkiksi nuorten työpajat ja ohjaamopalvelut (Lilja ym. 2021; Määttä ja Souto 2020) sekä kolmannen sektorin tuottamista palveluista esimerkiksi Suomen Icehearts ry:n ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö (Appelqvist-Schmidlechner ja Kekkonen 2020; Appelqvist-Schmidlechner ym. 2017; Kekkonen ym. 2018) sekä Helsingin diakonissalaitoksen Vamos-hanke (Merikukka ym. 2021). Tutkimukset antavat viitteitä kausaalivaikutuksista, vaikka niihin sisältyy puutteita.

Kohortti 1987 ja 1997 tutkimukset osoittavat, että toimeentulotuen saamisella mitattu köyhyys on vahvimmin nuorten syrjäytymiseen yhteydessä oleva tekijä (Ristikari ym. 2016). Pitkäaikaisen toimeentulotuen tarpeen vähentäminen on ollut jo pitkään tärkeä – jos ei tärkein – sosiaalipolitiikan tavoite, joka näkyy myös sosiaaliturvakomitean asettamispäätöksessä. Nuorten syrjäytymisen ehkäisyn näkökulmasta olennaista olisi kehittää sellaisia palveluita, jotka tukevat vanhempia jo ennen kuin lasten ja nuorten käyttäytyminen muuttuu ja ongelmat tulevat näkyville. Palveluiden tulisi tukea vanhempaa/vanhempia jo silloin, kun he alkavat kuormittua. Lisäksi palvelut, ja esimerkiksi kolmannen sektorin toimijat, voisivat systemaattisesti kutsua paineisissa elämäntilanteissa eläviä tunnistettujen pärjäämistä kannattelevien toimintojen pariin. Esimerkiksi nuoruuden sosiaalisen harrastustoiminnan yhdistyy matalampaan mielenterveyshäiriöiden määrään nuoruudessa ja myös aikuisuudessa (Timonen ym. 2021). Yhteisöt voisivat kutsua tällaiseen toimintaan yhdessä sovitun ja tarkoitusta varten rakennetun toimintamallin avulla. Tämä edellyttäisi, että palveluissa laajasti ymmärrettäisiin psykososiaalisen hyvinvoinnin edistäminen korjaavan työn rinnalle keskeiseksi työtehtäväksi.

Itsenäisyyden juhlavuoden lastenrahasto (Itla) kehittää paraikaa yhteisövaikuttavuuteen (Kania & Kramer 2011; Ristikari ym 2011) perustuvia palvelumalleja, joissa on hyödynnetty lasten ja nuorten pärjäämistä edistävää Lapset puheeksi -interventiota. Raahen seudun kuntayhtymässä laajasti lähes kaikissa sosiaali- ja terveyspalveluissa ja sivistys- ja kasvatustoimissa toteutettu mallin on väitetty vähentäneen lastensuojelun käyttöä muuhun maahan verrattuna vuosina 2013–2016 (Solantaus & Niemelä 2016, Niemelä ym. 2019). Toisaalta myöhempi tutkimus osoitti, että intervention käyttö Oulussa väheni lähes nollaan pian sen esittelyn jälkeen, mikä kertoo vaikeudesta niveltää yksittäisiä uusia menetelmiä osaksi ammattilaisten työtapoja (Takalo ym. 2022).

Nuorten etuusjärjestelmä

Tarkastusvaliokunnalle laaditussa tutkimuksessa kuvataan sosiaaliturvan ja syrjäytymisen välisiä kytköksiä (Leskelä ym. 2022). Yksi tulos on, että koska toimeentulotuki on suurempi kuin opintotuki, tämä heikentää lyhyellä tähtäimellä toimeentulotuella olevien nuorten kannusteita lähteä opiskelemaan.

Laadin vuonna 2017 yhdessä tutkimusryhmäni kanssa opetus- ja kulttuuriministeriölle (OKM) sekä sosiaali- ja terveysministeriölle (STM) selvityshenkilöraportin siitä, miten vähentää työn, koulutuksen ja harjoittelun ulkopuolella olevien nuorten määrää (Hiilamo ym. 2017).

Raporttimme mukaan nuoria koskevan sosiaaliturvajärjestelmän jäykkyydet, päällekkäisyydet, kannustinloukut ja yhteensovittamisen ongelmat kytkeytyvät yksinkertaisesti siihen, että nuorten toimeentuloa turvaa neljä keskenään hyvin erilaista järjestelmää: työmarkkinatuki, toimeentulotuki, opintotuki ja sairausperusteiset toimeentuloturvaetuudet. Asumisen tukeminen asumistuen ja toimeentulotuen kautta monimutkaistaa järjestelmää entisestään.

Työttömyysturva ja toimeentulotuki ovat anteliaammat kuin opintoraha ja opintolaina, joten nuorille on usein kannustavampaa olla etuuksilla kuin opiskella. Samaan aikaan tiedämme, että ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa nuorten mahdollisuudet työmarkkinoilla ovat heikot. Työttömyys, köyhyys ja kuntoutuksen tarve ovat päällekkäisiä ja sisäkkäisiä sosiaalisia riskejä erityisesti niillä nuorilla, joilla ei ole perusasteen jälkeistä tutkintoa. Sosiaalisten investointien näkökulmasta sosiaaliturvajärjestelmän tulisi kannustaa erityisesti vähän koulutettuja nuoria jatkamaan opintojaan tai muuten investoimaan inhimilliseen pääomaansa. Perustulon ongelma on se, että se jättäisi nämä nuoret oman onnensa nojaan eli ilman ohjausta ja tukea opiskeluun tai työelämään siirtymiseen.

Osana teollisuuden automaatiota ja murrosta luotaavaa Manufacturing 4.0 STN-hanketta tilasimme Jussi Pyykköseltä, Topias Pyykköseltä ja Pekka Pullilta (2021) esityksen perustilimallista. Mallin on tarkoitus kannustaa nuoria – paremmin kuin nykyjärjestelmä – investoimaan inhimilliseen pääomaansa. Perustili ja sitä tukeva nuorten osallistumistulo korvaisivat työmarkkinatuen, työttömän peruspäivärahan ja opintorahan. Etuuksien taso ei juuri muuttuisi nykyisestä, mutta niiden itsenäinen hallinta yhdistettynä etuuksien automatisointiin tekisi nuoren elämänsuunnittelusta selkeämpää ja työnteosta sekä opiskelusta nykyistä kannustavampaa.

Perustulossa nuoret voivat jäädä niin pitkäksi aikaa työn, koulutuksen ja harjoittelun ulkopuolelle niin pitkäksi aikaa kuin haluavat. Perustuloa maksetaan ilman mitään ehtoja, kun taas perustilin saamisen edellytyksenä olisi työssäkäynti tai opiskelu sekä itsenäinen asuminen. Kun 18-vuotta täyttänyt nuori ottaisi perustilin käyttöön, sille lisättäisiin esimerkiksi 20 000 euroa. Tililtä voisi nostaa korkeintaan tietyn summan, esimerkiksi 650 euroa, kuukaudessa. Nostettavissa olevaan summaan vaikuttaisi edellisen kuukauden työtulo. Ennen perustilin käyttöä tai sen jälkeen, kun perustili olisi kulunut loppuun, nuori olisi osallistumistulon piirissä. Sen saamisen edellytyksenä olisi yksilöllisesti laaditun tavoitteellisen suunnitelman toteuttaminen, esimerkiksi elämänhallintaan liittyvien taitojen opettelu tai opiskelemaan lähteminen.

Perustilin loppuminen ja sen synnyttämä taloudellisen tuen tarve antaisi palvelujärjestelmälle mahdollisuuden kohdata nuoret. Samalla syntyisi tilaisuus tukea ja kannustaa heitä koulutuksen ja työn avulla kohti itsenäistä elämää. Perustili on yksi kolmesta vaihtoehtoisesta mallista, jota paraikaa selvitetään osana sosiaaliturvakomitean työtä.

Helsingissä 2. huhtikuuta 2022

Heikki Hiilamo
sosiaalipolitiikan professori
Helsingin yliopisto

Lähteet

Airaksinen, J., Aaltonen, M., Tarkiainen, L., Martikainen, P., & Latvala, A. (2021). Associations of neighborhood disadvantage and offender concentration with criminal behavior: Between-within analysis in Finnish registry data. Journal of Criminal Justice, 74, 101813. https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2021.101813

Appelqvist-Schmidlechner K, Kekkonen M (2020) Icehearts on enemmän kuin urheilujoukkue. Tuloksia THL:n pitkittäistutkimuksesta. Tutkimuksesta tiiviisti 3/2020. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki

Appelqvist-Schmidlechner, Kaija ym. Jääsydämet: Icehearts-toiminnassa aloittavien lasten psykososiaalinen hyvinvointi ja arviot toiminnan vaikuttavuudesta yhden vuoden seurannassa. THL 2017.

Baron, J. (2018). A Brief History of Evidence-Based Policy. The Annals of the American Acedemy of Political and Social Science, 678(1) 40-50.

Hiilamo H, Määttä A, Koskenvuo K ym. (2018). Nuorten osallisuuden edistäminen. Selvitysmiehen raportti. Diak puheenvuoro 11. Diakonia-ammattikorkeakoulu. http://urn.fi/ URN:ISBN:978-952-493-298-1

Hilli, P., Ståhl, T., Merikukka, M. & Ristikari, T. (2017) Syrjäytymisen hinta – case investoinnin kannattavuuslaskelmasta. Yhteiskuntapolitiikka 82 (6).

Ilmakunnas, Ilari. Luonnolliset koeasetelmat yhteiskuntatieteissä. Yhteiskuntapolitiikka 87 (2022):1, 3.

Kekkonen M, ym. Icehearts koulun kumppanina. Julkaisussa: Gissler M ym. (toim.). Nuoret palveluiden pauloissa: Nuorten elinolot -vuosikirja 2018. Teema 30. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: PunaMusta Oy, 2018: 179–192.

Leskelä, R-L ym. (2022) Nuorten syrjäytymisen ehkäisyn palvelurakenne, rahavirrat sekä seurannan haasteet. Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisuja 1/2022.

Lilja, Taru – Pukkila, Päivi – Helander, Jaakko. 2021. Monialaisen ohjauksen rakentuminen ohjaustilanteissa: onko monialainen ohjaus monialaista? Kasvatus 52 (3), 282–296

Merikukka, M., Hartman, M., Ristikari, T., Hilli, P., Juutinen, A., Keski-Säntti, M. & Virtanen, P. Vamos-nuortenpalvelun vaikuttavuustutkimus. Itlan tutkimukset 2021:3 http://itla.fi/download/vamos-nuortenpalvelun-vaikuttavuustutkimus/

Määttä, M & A-M. Souto, A-M (toim.) Tutkittu ja tulkittu Ohjaamo. Nuorten ohjaus ja palvelut integraatiopyörteessä. Nuorisotutkimusverkosto: Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 226, 2020.

Niemelä Mika, Kallunki Hannu, Jokinen Jaana, Räsänen Sami, Ala-Aho Birkitta, Hakko Helinä, Ristikari Tiina, Solantaus Tytti. Collective Impact on Prevention: Let's Talk About Children Service Model and Decrease in Referrals to Child Protection Services. Frontiers in Psychiatry 10(2019). 18 February 2019. https://doi.org/10.3389/fpsyt.2019.00064

Notkola, V. ym. (2013) Nuorten syrjäytyminen – tietoa, toimintaa ja tuloksia? Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisuja 1/2013.

Ristikari, Tiina; Merikukka, Marko; Hakovirta, Mia Kristiina. Timing and duration of social assistance receipt during childhood on early adult outcomes. Longitudinal and Life Course Studies, [S.l.], v. 9, n. 3, p. 312-326, july 2018. ISSN 1757-9597.

Ristikari, Tiina ym. Suomi nuorten kasvuympäristönä - 25 vuoden seuranta vuonna 1987 Suomessa syntyneistä nuorista aikuisista. THL, Helsinki, 2016.

Pyykkönen J, Pyykkönen T, Pulli P (2021). Perustili – tie kannustavaan ja läpinäkyvään sosiaaliturvaan Kansalaiset mukaan oman elämänsä säätelyyn. Itlan raportit ja selvitykset 2021:1. https://itla.fi/download/perustili-tie-kannustavaan-ja-lapinakyvaan-sosiaaliturvaan/

Sariaslan A, Mikkonen J, Hiilamo H, Aaltonen M, Martikainen P, Fazel S. No causal associations between childhood family income and subsequent psychiatric disorders, substance misuse and violent crime arrests: a nationwide Finnish study of >650 000 individuals and their siblings. Int J Epidemiol. 2021. doi:10.1093/ije/dyab099

Shonkoff, Jack P. ym. The Lifelong Effects of Early Childhood Adversity and Toxic Stress. Pediatrics (2012) 129 (1): e232–e246. https://doi.org/10.1542/peds.2011-2663

STM (2022). Syrjäytymisen ja köyhyyden ehkäiseminen. https://stm.fi/syrjaytymisen-ja-koyhyyden-ehkaisy (luettu 1.4.2022)

STM (2021). Lastensuojelun sosiaalityöntekijän vastuulla enintään 30 lasta vuodesta 2024 alkaen. Tiedote 413/2021. 22.12.2021. Sosiaali- ja terveysministeriö.

Takalo Tuula, Räsänen Sami, Hakko Helinä, Juutinen Aapo, Niemelä Mika. Rationale and Description of Implementation of Regional Collaborative Service Model for Enhancing Psychosocial Well-being of Children and Families—Oulu Collective Impact Study. Frontiers in Psychiatry 13(2022). https://www.frontiersin.org/article/10.3389/fpsyt.2022.784995

Unicef: On My Mind – Promoting, protecting and caring for children's mental health, United Nations Children's Fund, The State of the World's Children, New York, October 2021.

VanderWeele TJ. Can Sophisticated Study Designs With Regression Analyses of Observational Data Provide Causal Inferences? JAMA Psychiatry. 2021;78(3):244–246. doi:10.1001/jamapsychiatry.2020.2588

VTV (2007) Nuorten syrjäytyminen. Toiminnantarkastuskertomus 146/2007. Valtiontalouden tarkastusvirasto.

Wilkinson, Richard & Pickett, Kate. The Spirit Level: Why More Equal Societies Almost Always Do Better. Allen Lane, 2009.